

ФОРМУВАННЯ СТАРТОВИХ НАВИЧОК НАУКОВОГО МОВЛЕННЯ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ

Богиня Л. В.

директор

*Навчально-науковий центр з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету
вул. Шевченка, 23, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-8024-2573
bogynialv@gmail.com*

Колєчкіна І. В.

викладач закладу вищої освіти

*Навчально-науковий центр з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету
вул. Шевченка, 23, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0003-2129-6990
gurtinkol@gmail.com*

Кушпіль Н. О.

викладач закладу вищої освіти

*Навчально-науковий центр з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету
вул. Шевченка, 23, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-8332-4451
nataliakuspil905@gmail.com*

Овчаренко О. В.

викладач закладу вищої освіти

*Навчально-науковий центр з підготовки іноземних громадян
Полтавського державного медичного університету
вул. Шевченка, 23, Полтава, Україна
orcid.org/0000-0002-2112-3822
oksanapoltava@yahoo.com*

Ключові слова:

*інокомуніканти,
науковий стиль мови,
доуніверситетська освіта,
пропедевтичний етап,
текстоцентричний підхід.*

У статті порушено проблему формування навичок наукового мовлення в іноземних студентів на пропедевтичному етапі навчання. Першочерговими завданнями вивчення української мови на етапі доуніверситетської освіти визначено задоволення комунікативних потреб інокомунікантів у щоденному спілкуванні в побутовій і соціокультурній сферах; адаптація до нового освітнього середовища, набуття навичок спілкування у професійній сфері задля отримання якісної фахової підготовки. Проведено аналіз навчальних посібників для іноземних студентів доуніверситетського етапу навчання, окреслено низку проблем, які впливають на ефективність формування навичок наукового мовлення. Порушено питання відсутності лексичного й дієслівного мінімумів із природничо-наукових дисциплін для початкового етапу вивчення мови як іноземної. Доведено продуктивність взаємодії викладачів української мови і природничо-наукових дисциплін у питаннях створення навчального контенту, відбору найуживаніших лексико-граматичних одиниць,

моделювання навчальних наукових текстів, системи вправ і завдань до них. У статті обґрунтована доцільність однакової структури навчальних матеріалів профільних дисциплін і наукового стилю мовлення з метою створення єдиного мовного середовища на заняттях з мови і природничо-наукових дисциплін, узгодження навчальних матеріалів, моделювання навчальних наукових текстів і системи завдань до них. Описано деякі види вправ, наведено приклади міжпредметної координації. Наголошено на важливій ролі співпраці викладачів мови й профільних дисциплін у формуванні стартових навичок наукового мовлення. Основним методичним принципом визначено текстоцентричний підхід у навчанні як мови, так і природничо-наукових дисциплін, який передбачає координацію з практичним курсом української мови (щодо лексико-граматичного наповнення) та логікою викладу наукових тем профільних дисциплін і має позитивно вплинути на формування стартових навичок наукового мовлення та українськомовної комунікативної компетентності іноземних студентів у професійній сфері.

FORMATION OF STARTUP SKILLS OF SCIENCE SPEECH FOR INTERNATIONAL STUDENTS

Bogynia L. V.

Director

*Educational and Research Center for Foreign Citizens Training
of the Poltava State Medical University
Shevchenko str., 23, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8024-2573
bogynialv@gmail.com*

Kolechkina I. V.

Teacher of Higher Education

*Educational and Research Center for Foreign Citizens Training
of the Poltava State Medical University
Shevchenko str., 23, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0003-2129-6990
gurtinkol@gmail.com*

Kushpil N. O.

Teacher of Higher Education

*Educational and Research Center for Foreign Citizens Training
of the Poltava State Medical University
Shevchenko str., 23, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-8332-4451
nataliakuspil905@gmail.com*

Ovcharenko O. V.

Teacher of Higher Education

*Educational and Research Center for Foreign Citizens Training
of the Poltava State Medical University
Shevchenko str., 23, Poltava, Ukraine
orcid.org/0000-0002-2112-3822
oksanapoltava@yahoo.com*

Key words: *international communicators, scientific style of speech, pre-university education, propaedeutic stage, text-centric approach.*

The article raises an issue of formation the skills of science speech for international students at the propaedeutic stage of training. The primary tasks of Ukrainian language learning at the stage of pre-university education have been defined as communicative needs of international communicators in everyday communication in the domestic and socio-cultural spheres; adaptation to the new educational environment, mastering the communication skills in the professional sphere in order to obtain qualified vocational training. The analysis of textbooks for international students of the pre-university stage of training have been analysed. A number of issues related to the efficiency of skill formation of science speech were outlined. The question of the absence of lexical and verb minimums in natural sciences for the initial stage of training a foreign language was raised. The productivity of interaction of teachers of the Ukrainian language and natural sciences in the issues of creating educational content, selection of the most used lexical and grammatical units, modeling of educational science texts, system of exercises and tasks were proved. The article substantiates the feasibility of using the same format of educational materials of profile disciplines and scientific style of speech in order to create a unified language environment in language classes and natural sciences, coordination of educational materials, modeling of educational science texts and tasks. Some types of exercises are described, examples of interdisciplinary coordination are given. The important role of cooperation of language teachers and profile disciplines in the formation of basic skills of science speech is emphasized. The main methodological principle is the text-centric approach in teaching both language and natural sciences, which involves coordination with the practical course of the Ukrainian language (in term of lexical and grammatical content) and the logic of teaching science topics of profile disciplines and should positively affect the formation of basic skills of science speech, Ukrainian-language communicative competence of international students in the professional sphere.

Постановка проблеми. Підготовка фахівців для зарубіжних країн – один із напрямів діяльності українських закладів вищої освіти. Іноземних студентів приваблюють висока якість надання освітніх послуг, вигідна ціна навчання, умови й вартість проживання в Україні. Отримання якісної фахової підготовки цією категорією здобувачів вищої освіти значною мірою залежить від пропедевтичного етапу навчання, коли вивчається мова, формується комунікативна компетентність, долається мовний бар'єр, відбувається адаптація.

Доуніверситетський етап підготовки іноземних громадян передбачає вирішення кількох основних завдань: задоволення комунікативних потреб інокомунікантів у щоденному спілкуванні з носіями мови, яка вивчається, шляхом формування комунікативної компетентності в побутовій і соціокультурній сферах; адаптація до нового освітнього середовища, яка б забезпечила успішне спілкування з адміністрацією університету, співробітниками деканату, бібліотеки тощо; набуття навичок спілкування у професійній сфері, без якого неможливе становлення фахівця будь-якої галузі. Власне вивчення наукового стилю мовлення на пропедевтичному етапі, фахової мови відповідної спеціальності під час навчання за магістерськими

програмами уможливорює повноцінну й якісну підготовку спеціаліста: слухання лекцій, читання наукової літератури, участь у практичних заняттях, спілкування з пацієнтами під час виробничої практики, написання історії хвороби тощо. Формування навичок наукового мовлення іноземних студентів – одне з найбільш досліджуваних питань методики викладання української мови як іноземної. Узагальнення праць науковців, досвіду роботи з іноземними слухачами на пропедевтичному етапі підтверджує важливість для майбутнього лікаря оволодіння загальнонауковою лексику, спеціальною термінологією, вміння вести діалог з пацієнтами і спілкування з колегами. Потреба формування навичок наукового мовлення інокомунікантів актуалізує необхідність створення єдиного мовного середовища на заняттях з мови і природничо-наукових дисциплін, узгодження навчальних матеріалів, створення навчальних наукових текстів і системи завдань до них.

Проблемі навчання іноземних студентів наукового мовлення і вивчення фахової мови присвятили дослідження багато українських і зарубіжних науковців (С. Варава, Н. Булгакова, Л. Гайдук, К. Гейченко, Ж. Рагіна, О. Митрофанова, Г. Онкович, Г. Швець, Т. Шмоніна). Переважно дослі-

дження проводилися в розрізі викладання фахової мови як окремої дисципліни чи наукового стилю мовлення як аспекту програми підготовки іноземних громадян до вступу у заклади вищої освіти з дисциплін «Українська (російська) мова як іноземна». Попри ефективність розвідок щодо забезпечення вивчення початкового курсу наукового стилю в умовах доуніверситетського етапу, бракує досліджень взаємодії викладачів мови і природничо-наукових дисциплін у питаннях створення навчального контенту, зокрема відбору найуживаніших лексико-граматичних одиниць, моделювання навчальних наукових текстів, системи вправ і завдань до них, скерованих на формування комунікативної компетенції іноземців у навчально-науковій і, в подальшому, професійній сферах. Отже, необхідність обґрунтування узгодженої структури навчальних матеріалів профільних дисциплін і наукового стилю мовлення зумовлює **актуальність** цієї статті.

Іноземні громадяни, що навчаються в українських закладах вищої освіти, опановують фах, здебільшого, нерідною мовою. Необхідність читання наукових текстів, слухання лекцій з профільних дисциплін вмотивує їх до вивчення наукового стилю мови. І хоча окремо такий предмет не передбачений навчальними планами для іноземних студентів доуніверситетського етапу навчання, він традиційно викладається у більшості структур, що готують іноземців до вступу. Так, у Полтавському державному медичному університеті науковий стиль мовлення (НСМ) викладається у навчально-науковому центрі з підготовки іноземних громадян починаючи з четвертого тижня навчання як початково-предметний курс, який закладає основи формування навичок наукового мовлення, а з десятого тижня – як супроводжувальний курс до занять із природничо-наукових дисциплін, що забезпечує «мовне підґрунтя» отримання українською мовою базових знань з математики, хімії, фізики, загальної біології, анатомії. Вочевидь, ефективне формування навичок наукового мовлення і засвоєння профільних предметів можливе за умови узгодженої системи організації навчальних матеріалів, в обґрунтуванні основних засад якої полягає **мета** статті. **Предметом** розгляду є принципи укладання і структура навчальних посібників з НСМ і природничо-наукових дисциплін для пропедевтичного етапу навчання іноземних громадян; координація роботи викладачів мови й профільних предметів; проблема створення навчальних наукових текстів і системи завдань до них.

Виклад основного матеріалу. Іноземні громадяни, які проходять підготовку до вступу до закладів вищої освіти України, вивчають мову, перш за все, як мову «виживання», реально оцінюючи

необхідність володіння мовою для продуктивної комунікації та адаптації в новому соціокультурному середовищі.

Усвідомлення того, що мова – це не лише засіб спілкування, а й інструмент здобуття фахової освіти (спеціальності), приходить до більшості з них у процесі вивчення профільних предметів. Перші заняття з початково-предметного курсу наукового стилю мовлення вивчаються відсторонено, позаяк інокомуніканти, маючи ще досить обмежений лексичний запас і окремі уявлення про граматичну систему української мови, не розуміють важливості й необхідності запам'ятовувати знайому для них наукову інформацію українською мовою. На наше переконання, найважливішим компонентом на заняттях з НСМ є навчальний текст, який би був зрозумілим для слухачів, і система завдань до нього, виконання яких дало б змогу повірити у власні сили в опануванні наукового мовлення. Саме текстоцентричний підхід у навчанні як мови, так і природничо-наукових дисциплін позитивно впливає на формування стартових навичок наукового мовлення, а в подальшому – українськомовної комунікативної компетентності іноземних студентів у професійній сфері.

Поділяємо думку Г. Швець про те, що «головне завдання наукового тексту на початковому етапі навчання – не стільки введення нової наукової інформації, скільки ознайомлення інофонів із типовими конструкціями наукового стилю української мови та найважливішими термінами певної науки. Це означає, що обов'язковою вимогою до моделювання таких текстів є координація з практичним курсом української мови (щодо лексико-граматичного наповнення) та логікою викладу наукових тем у профільних предметах (щодо послідовності введення термінології)» [5, с. 139], і вважаємо продуктивним узгоджене моделювання навчальних наукових текстів як основи посібників із дисциплін медико-біологічного напрямку у співпраці викладачів мови й профільних предметів.

На основі аналізу навчальних посібників для іноземних студентів доуніверситетського етапу навчання нами виділено комплекс проблем, які негативно впливають на ефективність формування навичок наукового мовлення: відсутність лексичного й дієслівного мінімумів із природничо-наукових дисциплін для початкового етапу вивчення мови як іноземної; часткове дотримання принципів доступності; інформаційна перевантаженість навчальних посібників з природничо-наукових дисциплін; формування цільових настанов мовними засобами, які незрозумілі здобувачам освіти на початковому етапі вивчення мови.

Погоджуємось із тезою Г. Швець: «Навчальний науковий текст покликаний зрозуміло й об'єктивно висвітлити певну наукову тему, тому до нього висувають низку методичних вимог: мінімальна достатність інформації, предметна об'єктивність, мовна канонічність, економність мовних засобів, доступність» [5, с. 138–139], вважаємо найважливішим принцип доступності, тобто можливості сприйняття і розуміння за рахунок відповідності лексико-граматичних моделей, уживаних у тексті, рівню володіння мовою на кожному етапі. Під час створення навчальних наукових текстів і укладання посібників з НСМ, математики, хімії, фізики, біології «предметне наповнення» забезпечується викладачами профільних дисциплін, а мовне моделювання (трансформацію предметного змісту засобами мови, доступними для розуміння на основі вивченого на заняттях з мови) здійснює викладач-мовник. Таким чином, дотримується принцип єдиного мовного режиму на всіх заняттях, що, за нашими спостереженнями, пришвидшує процес адаптації й формування комунікативних навичок.

Зазначимо, що успішності навчального процесу сприяє єдина структура навчальних матеріалів, опрацювання яких передбачає формування, розвиток, удосконалення навичок наукового мовлення в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Опишемо структуру навчального матеріалу посібників із початкового курсу НСМ та природничо-наукових дисциплін. Кожне заняття містить полімовний словник загальнонаукової і термінологічної лексики відповідної теми, лексико-граматичні моделі, притаманні науковому стилю, які використовуються для розкриття теми, що вивчається, й активно представлені у навчальному науковому тексті заняття; зразки речень за цими моделями, власне навчальний текст, післятекстові завдання. Зауважимо, що вивчення дисциплін за посібниками єдиної структури систематизує навчальну діяльність інокомунікантів, полегшує процес сприйняття й виконання цільових настанов. За два тижні вивчення початкового курсу НСМ, що передують початку введення природничо-наукових дисциплін, слухачі призвичаюються виконувати різні типи завдань, реагують не лише на прочитані, а й озвучені настанови викладача. Перше завдання кожного заняття «Слухайте, повторюйте, читайте слова та словосполучення» передбачає формування аудитивних і акцентологічних навичок; читання вголос як засіб навчання техніки читання має на меті розвиток умінь озвучувати слова, впізнавати їх за графічною оболонкою. Зазвичай словник слухачі записують у зошит і вивчають, готуючись до заняття, що дозволяє оптимально використовувати навчальний час і приділити увагу семантизації слів, які викли-

кали труднощі розуміння. На початковому етапі перекладний спосіб презентації наукової лексики, на наше переконання, більш прийнятний, адже семантизація через унаочнення обмежена абстрактним характером мислення в науковому стилі, а за допомогою синонімів чи антонімів – невеликим лексичним запасом слухачів на початковому етапі. Тлумачення деяких понять можливе за допомогою хімічних чи фізичних символів, математичних знаків, формул тощо. Принагідно зазначимо, що використання сучасних технологій навчання, а саме навчальних презентацій, доступ до яких мають усі слухачі, дозволяє візуальними засобами підкреслити значимі лексичні одиниці, що виражають поняття, які можна унаочнити (наприклад, тваринний організм, водорості, бактерії тощо), а також забезпечити неодноразове слухання нових термінів (до кожного заняття доданий аудіословник). Практичний досвід, набутий під час вимушеного переходу на дистанційне навчання, пошук і застосування інтернет-ресурсів для вивчення, запам'ятовування та тренінгу вживання термінологічної лексики дозволяють стверджувати, що найбільш ефективними були завдання на електронному застосунку Quizlet, що працює у кількох режимах (вивчення, запис на слух, тестування, підбір терміну до його визначення) з використанням візуального ряду. Отже, робимо висновок, що система роботи за першим завданням формує навички слухання, вимови, читання й письма слів і словосполучень, що вивчаються, а застосування інтерактивних технологій навчання забезпечує міжпредметні зв'язки української мови як іноземної (зокрема НСМ) і природничо-наукових дисциплін.

Читанню навчального наукового тексту передуює введення лексико-граматичних конструкцій і демонстрація їх у науковому мовленні.

Наведемо приклад презентації моделей у навчальних посібниках з НСМ і хімії [1; 3]. Викладач мови на занятті з НСМ пояснює лексичне (що можна описати) і граматичне (за допомогою яких мовних засобів) значення моделі. Зауважимо, що на шостому тижні навчання слухачі вже знайомі з формами називного і знахідного відмінка однини неістот і дієвідмінюванням дієслів у теперішньому часі, тому ці моделі не викликають труднощів.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

Н.в Н.в.

що – це що

Слухайте. Читайте.

Хімія – це наука про природу. Будінок – це тіло. Автобус – це тіло. Стіл – це тіло. Будінок, автобус і стіл – це тіла. Вода – це речовина. Кісень – це речовина. Сірка – це речовина. Вода, кісень і сірка – це речовини.

Зверніть увагу.

Студенти вивчають хімію. Хімія вивчає речовини.

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

<p>Н.в. (S₁) З.в. (O₄) хто вивчає що що</p>

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ!

<p>Н.в. (S₁) З.в. (O₄) що має що що має який колір, смак, запах</p>

Читайте.

Сірка має жовтий колір. Крейда має білий колір. Сіль має білий колір. Цукор теж має білий колір. Крейда, сіль і цукор мають білий колір.

Виконання вправ після презентації кожної моделі має на меті використання вивченого лінгвістичного матеріалу у мовленнєвій діяльності. При укладанні посібників ми послуговувалися класифікацією мовних вправ, запропонованою С. Варавою [2, с. 27], і поділяємо думку науковиці про мету й прийоми роботи з вправами такого типу. Зазначимо, що викладач НСМ не навчає предмету, а лише формує початкові навички наукового мовлення нерідною мовою на основі базових знань з курсу середньої школи.

Викладач хімії на занятті демонструє лексико-граматичні конструкції, які зустрічатимуться у навчальному науковому тексті. [3, с. 4], звертає увагу слухачів, що граматична складова частина їм уже знайома.

Зверніть увагу!

Що (н.в.) вивчає що (з.в.). Хімія вивчає речовини.

Що (н.в.) має що (з.в.) Кожна речовина має певні хімічні і фізичні властивості.

Актуалізація знайомих моделей активізує навчальну діяльність слухачів, підтверджуючи взаємозв'язок у вивченні мови і природничих наук. Така координація дотекстової роботи сприяє, перш за все, запам'ятовуванню моделей наукового мовлення, подоланню труднощів розуміння тексту; наочно демонструє необхідність опанування мови як інструменту вивчення фахово орієнтованих дисциплін і підсилює мотивацію до навчання НСМ.

Власне робота над навчальним науковим текстом передбачає набуття навичок різних видів читання: на початковому етапі здебільшого це вивчальне читання, надалі – ознайомлювальне і пошукове. Більшість методистів суголосні в тому, що вивчальне читання є основним на пропедевтичному етапі, оскільки його мета – максимально повне розуміння навчального наукового тексту,

що забезпечується вивченням термінологічної і загальнонаукової лексики, знанням стилістичних і граматичних особливостей наукової мови. Під час такого читання студент вдумливо читає текст, розпізнає і аналізує мовні форми, усвідомлює зміст прочитаного, фактичний матеріал, співвідносить інформацію із власним досвідом із базової освіти, а викладач коментує найсуттєвіші моменти.

Задля забезпечення розвитку вміння читання наукових текстів і на їх основі формування стійких навичок наукового мовлення в усній і письмовій формах текстовий матеріал посібників поступово ускладнюється з урахуванням рівня мовної підготовки іноземних слухачів, збільшується за обсягом та інформаційним наповненням. Завдання на перевірку розуміння тексту відрізняються залежно від видів читання, етапу навчання, цільової настанови.

Система післятекстових вправ дозволяє не лише перевірити розуміння основних положень теми, а й сформувати навички усного і письмового наукового мовлення. Зокрема, ефективними вважаємо завдання відтворити текст за опорними словами, скласти запитання до кожного речення тексту (на початковому етапі) чи до абзацу, створивши тим самим питальний план. Наголосимо, що умовно-мовленнєві вправи (дати відповідь на запитання, сформулювати запитання, продовжити речення) містять усі навчальні матеріали. Проте в посібниках із профільних дисциплін вони не відпрацьовуються у межах одного тексту певної теми, а в посібнику з НСМ не обмежуються лексикою і граматичними моделями теми, розширені матеріалом попередніх тем із наукового стилю, а в деяких випадках – і інших сфер спілкування. Заслужують на увагу вправи на словотвір, які формують навички тлумачення слів за знайомими спільнокореновими і розвивають мовну здогадку; активно використовуються вправи на закріплення лінгвістичних знань, отриманих на заняттях із мови. Наприклад, на перших заняттях на матеріалі субмов математики та біології пропонуємо завдання:

Розділіть слова за родовими ознаками і утворіть множини.

дріб, частина, половина, чверть, клас, число, тисяча, мільйон, одиниця, знаменник, чисельник.

він	вона	воно	вони
дріб	частина		дроби частини

Розділіть слова за частинами мови.

біологічний, біологія, вивчати, виділяти, відчувати, властивість, генетика, клітинний, нащадки, ознака, організм, передавати, перший, поглинати, спадковий, тисяча.

і́м'єнник (що?)	прикме́т- ник (який?)	дієсло́во (що робити?)	числі́вник (скільки? який?)
біоло́гія	біологі́чний	вивча́ти	тися́ча

Такі типи вправ потребують зразків виконання, позаяк на цьому етапі слухачі ще не достатньо володіють мовою, щоб сприймати цільові настанови, винесені в інструкцію до завдання.

У другому семестрі на заняттях з НСМ слухачі складають конспекти у вигляді схем чи ментальних карток, а на заняттях із природничо-наукових дисциплін доповідають основні положення тексту, беруть участь у вирішенні проблемних ситуацій (актуально на заняттях з біології під час вивчення тем «Імунітет», «Спадкові хвороби», «Інфекційні хвороби різних країн» тощо).

Отже, дослідження питання узгодженості навчальних матеріалів з НСМ і природничих наук дає підстави зробити такі **висновки**: ефективність набуття навичок наукового мовлення іноземними студентами залежить від координації викладання мови і фахово орієнтованих дисциплін; основною навчальною одиницею на пропе-

девтичному етапі навчання наукового мовлення є модельований навчальний науковий текст, створений на принципах доступності, економії мовних засобів, міжпредметної координації; система дотекстових вправ із багаторазовим повторенням вголос загальнонаукової і термінологічної лексики, однотипних граматичних структур із різним лексичним наповненням сприяють подоланню труднощів розуміння матеріалу; продуктивними післятекстовими завданнями є завдання на перевірку розуміння тексту і використання вивчених лексико-граматичних конструкцій під час формулювання власного висловлювання; розвиток стартових навичок наукового мовлення потребує поступового ускладнення завдань, урізноманітнення моделей, притаманних науковому мовленню; використання інтернет-технологій підвищує рівень засвоєння наукової лексики.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у створенні лексичного мінімуму природничо-наукових дисциплін для пропедевтичного навчання іноземців, укладанні навчальних посібників з окремих розділів хімії, анатомії людини, основного курсу наукового стилю мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богиня Л.В. Сходинки. Початково-предметні курси з природничих дисциплін. Навчальний посібник з української мови як іноземної. Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020. 118 с.
2. Варавя С.В. Використання системи вправ для формування професійно орієнтованої лінгвістичної компетентності в іноземних студентів на початковому етапі навчання. *Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: зб. наук. праць*. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2016. Вип. 28. С. 23–32.
3. Кушпіль Н.О., Криворучко Т.Д. Загальна хімія: навчальний посібник для іноземних слухачів підготовчих факультетів. Полтава : ТОВ НВП «Укрпромторгсервіс», 2020. 134 с.
4. Овчаренко О.В., Ширкевич В.М. Біологія. Частина I. Початковий курс. Частина II. Основи цитології і гістології. Навчальний посібник для іноземних студентів. Полтава : Українська медична стоматологічна академія, 2020. 114 с.
5. Швець Г.Д. Система завдань до навчального наукового тексту для іноземних студентів-гуманітаріїв на початковому етапі вивчення мови. *Викладання мов у вищих навчальних закладах на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки: зб. наук. праць*. Харків : Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, 2018. Вип. 32. С. 135–146.

REFERENCES

1. Bogynia, L.V. (2020). Shodynky. Pochatkovovo-predmetni kursy z pryrodnychych dyscyplin. Navchalnyj posibnyk z ukrayinskoyi movy yak inozemnoyi [Shodynky. Initial subject courses in natural sciences. Textbook of the Ukrainian language as a foreign language] Poltava: "Ukrpromtorgservice", 118 p. [in Ukrainian].
2. Varava, S.V. (2016). Vykorystannia systemy vprav dlia formuvannia profesiino oriientovanoi linhvistychnoi kompetentnosti v inozemnykh studentiv na pochatkovomu etapi navchannia [Usage of the system of exercises for forming foreign students' professionally-oriented linguistic competence at the initial stage of training]. *Vykkladannia mov u vyshchych navchalnykh zakladakh na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky* [Present-day Teaching Languages at Higher Educational Institutions. Intersubjects Connections]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 28, pp. 23–32 [in Ukrainian].
3. Kushpil, N.O., Kryvoruchko, T.D. (2020) Zagalna himiya: navchalnyj posibnyk dlya inozemnykh sluhachiv pidgotovchych fakultetiv. [General Chemistry: a textbook for foreign students of preparatory faculties]. Poltava: TOV NVP «Ukrpromtorgservis», 134 p. [in Ukrainian].

4. Ovcharenko, O.V., Shyrkevych, V.M. (2020) *Biologiya. Chastyna I. Pochatkovyj kurs. Chastyna II. Osnovy cytologiyi i gistologiyi. Navchalnyj posibnyk dlya inozemnyh studentiv.* [Biology. Part I. Initial course. Part II. Fundamentals of cytology and histology. Textbook for foreign students]. Poltava: Ukrainian medical stomatological academy, 114 p. [in Ukrainian].
5. Shvets, G.D. (2018) *Systema zavdan do navchalnogo naukovogo tekstu dlya inozemnyh studentiv-gumanitariyiv na pochatkovomu etapi vyvchennya movy.* [System of tasks for educational scientific text for foreign humanities students at the initial stage of language learning]. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky* [Present-day Teaching Languages at Higher Educational Institutions. Intersubjects Connections]. Kharkiv: V.N. Karazin Kharkiv National University, 32, pp. 23–32 [in Ukrainian].